

ea quae reus in iudicium adductus contra se confitetur, ex hoc scilicet quod perspicuum ipsi sit, attestantem nec falli nunc posse, nec fallere. Ideo haec evidentia est quae iudicis fundat fidem, minime vero confidentis dignitas sive auctoritas quae in eius aestimatione nulla omnino est. Vere igitur dicendum quod assensus tunc fundatur super affulgentem menti evidentiam. Attamen, cum dicta evidentia sit omnino extrinseca rei attestatae, et nequaquam faciat apparere obiectum in semetipso, minime videtur sufficere, seclusa applicatione voluntatis. Nam etsi perfectam in attestante evidentiā supponas, semper verum est quod intellectus ex sese non movetur nisi ab intelligibili viso, et ideo, hac perfecta evidētia extrinseca supposita, necessitatū quidem quantum in se est, ad iudicandum quod testimonium sit conforme obiecto, sed nondum rapitur in assensum rei secundum seipsam, eo quod ista manet in se omnino obscura. Verumtamen, quia perspicue videt intellectus absurdum fore si assensus denegetur, imo omnino inutile et ad nullum bonum etiam apparenſ ordinabile, voluntas non manet libera applicandi vel non applicandi intellectum ad assensum, sed necessario movet eum ad firmiter adhaerendum rei testificatae. Hoc modo intelligo id quod dicit S. Thomas de fide daemonum, et de ea coactione in credendo quae assimilatur quadantenus coactioni mercatoris proiicientis merces in mare, ingruente procella.

« Dicendum
 « ait (^r), quod intellectus credentis assentit rei creditae, non quia
 « ipsam videat vel secundum se vel per resolutionem ad prima
 « principia per se visa, sed propter imperium voluntatis moventis
 « intellectum. Quod autem voluntas moveat intellectum ad assen-
 « tiendum, potest contingere ex duobus. Uno modo, etc... Alio modo,
 « quia intellectus convincitur ad hoc quod iudicet esse credendum
 « his quae dicuntur, licet non convincatur per evidētiam rei.
 « Sicut si aliquis propheta praenuntiaret in sermone Domini ali-
 « quid futurum, et adhiberet signum suscitando mortuum, ex hoc
 « signo convinceretur intellectus videntis, ut cognosceret mani-
 « feste hoc dici a Deo qui non mentitur, licet illud futurum quod

(^r) S. Thom. 2-2, Quaest. 5, a. 2.

« praedicitur, in se evidens non esset. Unde per hoc ratio fidei
 « non tolleretur. Dicendum est ergo quod... fides in daemonibus
 « est solum secundo modo. Vident enim multa manifesta indicia
 « ex quibus percipiunt doctrinam Ecclesiae a Deo esse, quamvis
 « ipsi res ipsas quas Ecclesia docet non videant, puta Deum esse
 « trinum et unum, vel aliquid huiusmodi. Ad primum ergo di-
 « cendum quod daemonum fides est quodammodo coacta ex si-
 « gnorum evidētia, et ideo non pertinet ad laudem voluntatis
 « ipsorum quod credunt ».

Nunc autem aliter omnino contingit dari assensum ex alterius testimonio, scilicet non praecise propter evidētiam veri testimonii, sed propter dignitatem quam habet testificans ad hoc ut fidatur sibi, et sibi in tenendo id quod asserit, praecise quia asserit, mens audientis acquiescat. Et hic modus multum differt a praecedenti. — Primo differt, quia etsi evidētia etiam perfecta in attestante possit ibi concomitanter haberi, non tamen est ipsa assensus ratio formalis. Non enim nunc assentior praecise quia mihi evidens est rem fuisse attestatam haud fallaci testimonio, ita scilicet ut gradus firmitatis seu certitudinis debeat commensurari gradui evidētiae de testimonii veritate. — Secundo differt, quia scientia et veracitas testis quae sufficere potest ad fidem priori modo dictam, non sufficit ad fidem de qua in praesenti. Etenim, ad hoc ut habeatur evidētia in attestante, satis est ut appareat testem in casu determinato non fuisse *de facto* in errore, et *de facto* non esse mentitum, quod quidem contingere potuit etiam per accidens, seu praeter morem et consuetudinem attestantis. At vero in praesenti, *motivum assensus est dignitas vel ius loquentis ad docilem mentis acquiescentiam seu etiam submissionem*. Quae quidem dignitas non est in eo qui per accidens non errat, et per accidens, dicit veritatem, sed in eo solo qui in certo saltem ordine instruitur scientia, et praesertim habitu veracitatis. — Tertio differt, quia in fide cuius motivum est evidētia in attestante, requiritur quidem determinatio voluntatis, sed ubi dicta evidētia est perfecta, haec determinatio necessario et inimpeditibiliter sequitur iuxta superius praemissa. At vero in fide cuius motivum est loquentis auctoritas sub formali

credibilitatis evidentia quam signat S. Thomas cum dicit: « Ea « quae sunt fidei considerari possunt sub communi ratione credi- « bilis, et sic sunt visa ab eo qui credit. Non enim crederet nisi « videret ea esse credenda, vel propter evidentiam signorum, « vel propter aliquid eiusmodi ⁽¹⁾ ». —

Haec evidētia distinguitur primo ab *evidētia veritatis*, dummodo veritas nunc sumatur, non sensu transcendentali et universalissimo, (quippe et ipsa credibilitas quaēdam veritas est), sed sensu restricto pro veritate rei in seipsa. Si enim dicam Trinitatem evidētēm evidētia credibilitatis, absit ut ipsimet propositioni qua enuntiatur Deus trinus in personis, evidētiam attribuam, sed solum illi aliī qua Trinitas asseritur posse prudenter credi fide divina. — Item distinguitur ab *evidētia in attestante* quae est formaliter de obiecto, non quidem prout esse potest terminus prudentis actus credendi, sed prout fuit attestatum attestacione nulli errori, nulli etiam fallacie de facto obnoxia. At contra, evidētia credibilitatis tota quanta est versatur circa affirmabilitatem alicuius enuntiati propter motivum auctoritatis, ut supra ⁽²⁾. Et pendet ex duobus: Si certa sit personae auctoritas ob quam credendum est, si insuper certa sit attestatio per quam

⁽¹⁾ 2-2, Q. 1, a. 4 ad 2um.

⁽²⁾ Hic bene nota quomodo utraque evidētia, tum *credibilitatis*, tum quae dicitur *in attestante*, omnino possit circa idem concomitante haberī. Sed ubi habetur una, non ideo habetur et altera. Si enim de aliqua re tot testimonia in unum coētūta concurrant, ut perspicuum fiat, nullum in his esse potuisse errorem aut fallaciam, iam habebis evidētiam in attestante. Numquid ipso facto, et evidētiam credibilitatis de qua nunc loquimur? Minime gentium, quia non eo ipso appetet rem esse prudenter affirmabilem propter testificantium auctoritatem. Aliud quippe est *auctoritas testis*, et aliud *veracitas testimonii*. Auctoritas enim in teste consideratur ex hoc quod eius attestaciones sunt lege constanti et ordinaria ad verum determinatae, propter perfectiones seu habitus sapientiae et veritatis quibus decoratur. Veracitas vero testimonii independenter a virtute et sapientia testis innotescere potest, nimurum ex multiplicitibus circumstantiis quibus testimonium vestitur. Sic v. g., quoties datur confitens reus, evidētia est in attestante, non autem evidētia credibilitatis quae huius nostrae indaginis obiectum est. Cave ergo confusionem.

auctoritas huius personae ad determinatum obiectum applicatur. Certam porro dico, saltem ad exclusionem omnis dubii quo vir prudens moveri possit. Non enim ad perfectam evidētiam de qua in praesenti, necessario requiritur perfecta etiam evidētia de auctoritatis aut attestationis existentia. Et ratio statim apparabit vel ex sola consideratione terminorum. Credibilitas namque nihil plus ponit quam requisita ad prudentiam seu rationabilitatem adhaesionis fidei; adhaesionis scilicet quaē sit ex motivo et secundum pondus auctoritatis Dei revelantis. Atqui notum est in terminis, adeoque evidētia evidētia omnimoda, quod tunc potest esse prudens eiusmodi adhaesio, quando ipsa auctoritas et attestatio sic constat, ut omni rationabili haesitationi locus p̄aecludatur.

Observandum tamen interea est, quod si ad rationabilem et prudentem fidem minime praerequiritur perfecta de auctoritate et attestatione Dei evidētia, non ideo obstare existimanda est. Et hoc dico propter quosdam qui attendentes essentialē obscuritatem fidei, putaverunt fidem ipsam de qua nunc loquimur, non esse amplius possibile quando id quod est fidei motivum, omnino evidenter intellectui affulget. Sed in hoc, nescio an in magna aequivocatione non versentur. Cum enim dici solet quod actus fidei est essentialiter obscurus, sensus est, ut videbimus, quod motivum non facit apparere veritatem eius de quo est fides, scilicet veritatem obiecti materialis. Sed profecto sensus non est quod ipsa loquentis auctoritas propter quam assentimur, debeat esse non apparet, aut saltem non perfecte apparet. Unde S. Thomas ubique dicit quod obiectum fidei nostrae est ipsa prima Veritas non visa, scilicet intuitive; nusquam vero dicit quod sit auctoritas Dei loquentis non perspecta, eo nempe modo quo Dei attributa et operationes in statu viae perspicere valemus. Et re quidem vera, semper intellectus videre debet id propter quod assentitur, etiam quando assentitur sub motione voluntatis. Imo vero, quanto clarius videt dignitatem Dei, quanto evidētius scit Deum esse locutum, tanto etiam magis apparet fidei obligatio. — Nec iterum obstat libertas actus fidei, quam alii pessum dari putant, ubi perfecta est evidētia tum de aucto-

ritate, tum de attestatione. Nam ibi etiam aequivocatio latet. Sane vero, si perfecte evidens sit auctoritas et attestatio, concomitante etiam habetur perfecta evidentia in attestante, ac per hoc, necessitatur homo ad eam fidem quae huic evidentiae inititur, iuxta superius praemissa de fide daemonum. At longe alterius rationis est fides habens pro motivo auctoritatem sub formalis ratione auctoritatis cui mens acquiescit. Sed et eius discrimen a fide primo modo dicta satis expositum est in superioribus. Porro hic modus fidei, si sermo sit de obiecto attestato et non evidenter viso, semper est in libero creditis arbitrio reposita, quia semper liberum mihi est assentiri per modum fidantis verbo alterius, captivando intellectum in obsequium eius. — Sic igitur, fidei de qua nunc loquimur, minime officeret perfectissima etiam evidentia tam de auctoritate quam de locutione attestantis. Interim vero ad evidentiā credibilitatis satis est si quoad utrumque ratio prudenter dubitandi auferatur.

Porro cum de Deo agitur, auctoritas seu dignitas qua dignus est ut sibi loquenti adhibeat fides, in specialem controversiam venire non potest, quia satis evidenter omni homini ratione utenti innotescit. Et re quidem vera, sicut humana ratio ex ordine mundi et adspectabilis huius universi consideratione statim assurgit in cognitionem saltem confusam existentiae primae causae, seu entis supremi a quo in esse dependemus, ita et per eamdem viam spontaneo quodam ratiocinio quod omnem syllogizandi artem antecedit, pervenit in notitiam perfectionis illius, puta sapientiae et veracitatis secundum quod constituunt summam quamdam auctoritatem, cui si aliquid revelet hominibus, fidere iustum est. Neque in hoc unquam intervenire habet humanum magisterium velut praebens fundamentum huius iudicii: *dignus est Deus cui loquenti credatur*, sed solum ut applicans mentem ad considerationem talis veritatis, vel etiam ut coadiuvans eam ad perfectiorem eius penetrationem, quatenus magis explique incipiat innotescere quod prius confuse tenebatur. Caeterum, nemo est tam rudis, si modo rationis usu polleat quantum requiritur ad moralis vitae exercitium, cui eo ipso auctoritas Dei evi-

denter non affulgeat, evidentia dico sin minus perfecta, at certe imperfecta, quae § 1 sufficenter fuit declarata.

Solum igitur superest quaestio de facto revelationis, de quo forsitan percontaberis, qua via quave ratione unicuique constare possit. Et satis superque evidens est quod ibi debet excludi via auctoritatis divinae, quia haec ipsa auctoritas est, de cuius interventu, an sit, inquiritur. Remanet ergo via vel humanae auctoritatis, vel rationalis demonstrationis, ex signis scilicet quibus tanquam authenticō Dei sigillo christiana revelatio sigillatur. Et auctoritas quidem humana, puta parentum, magistrorum, vel quorumcumque institutorum, relativam tantum credibilitatis evidētiā creare potest, puta in pueris vel rudibus, quibus rectum prudentiae dictamen monstrat sequendos esse eos quos sibi eruditores natura providit. Hi ergo iure meritoque fide humana accipientes divinae revelationis notitiam, certum sibi iudicium efformant quo iudicant christianam doctrinam esse fide divina credibilem et credendam, ac per hoc, beneficio prudenter credendi pro sua conditione nequaquam privantur. Verumtamen haec humanae auctoritatis via non sufficit nisi per accidens, quia per se loquendo divina locutio seu revelatio innotescere debet per rationalem demonstrationem. Sed rursus demonstratio ista duplīciter consideratur. Potest enim esse indistincta et quasi rudimentalis, sicut est in mente multorum qui rationes quidem credibilitatis tenent, etsi frustra ab eis exspectares ut satis enucleate eas exponant. Potest etiam esse perfecta et scientifica, sicut in doctoribus. Perfectam autem dico et scientificam, quamvis non sit in ea quaerendum idem evidentiæ genus quod in mathematicis vel etiam in primis conclusionibus metaphysicae haberi solet. Et causa quidem huius disparitatis non est debilitas signorum quibus sacrosancta revelatio sigillatur, (motiva enim illa perspicacissimum daemonum intellectum omnino cogunt), sed est potius debilitas nostri intellectus, una cum natura rei de qua agitur. Nam in mathematicis, ut supra notatum est, medium demonstrationis est unum, homogeneum, invariabile, ac prorsus immobile. Est etiam intellectui nostro maxime proportionatum, cum in eo amice concurrent phantasia et ratio. Conclusiones quo-

que non habent, nec habere possunt quamlibet etiam apparentem oppositionem, aut cum factis experientiae, aut cum principiis a priori, atque idcirco non occurunt ab extrinseco difficultates quae legitimatatem consequentiarum vel minimum obfuscent. Hic vero sumuntur argumentandi principia ex multis mediis et ex aestimatione plurimarum circumstantiarum, tum in testimonii expoundis, tum in ponderandis factis prout naturae facultatem superantibus; quae quidem testimonia vel facta, quanto magis perspicua sunt oculis sensus communis, tanto magis ansam praebent infinitis cavillationibus plus minusve coloratis, ubi ad minutam discussionem descenditur. Praeterea revelationis factum de iis rebus est, quae secundum se transcendunt ordinariam experientiam et ea omnia quae nobis familiaria sunt, ut interim omittam revelationem christianam ea continere, circa quae valde obmurmurat sensualitas hominis propter rectitudinem praceptorum, et valde stupet ratio propter mysteriorum altitudinem. Denique habes colluviem congestorum sophismatum, cloacam dico nunc praesertim undequaque exundantem, cum a multis abhinc saeculis pessimorum quorumque hominum ingenia in hoc unum collineaverint, ut in christianam revelationem tenebras offunderent. Hinc igitur accidit ut non obstante demonstratione vere scientifica existentiae revelationis, eaque obvia homini gerenti animum liberum a praeiudiciis, vix convinci possit ille qui convinci non vult, sed rationes studiose quaerit ut se obfirms contra obligationem suscipiendo fidem. Neque putandum est hoc fuisse casu dispositum, imo potius alto divinae providentiae consilio provisum. Sic enim verificatur illud Scripturae dicentis: *Exortum est in tenebris lumen rectis, et iterum: Illuminans tu mirabiliter a montibus aeternis, turbati sunt omnes insipientes corde.*

Hinc ergo apparet quid sibi velit Concilium Vaticanum, cum dicit quod recta *ratio fidei fundamenta demonstrat*: demonstrando scilicet ea quorum notitia praesupponitur ad fidem, id est tum summam Dei auctoritatem, tum factum locutionis eius, ac per hoc, revelatorum obiectorum credibilitatem. — Et hactenus quidem de iis generalibus notionibus quae integrae disputationi lucem afferre debent. Nunc oportet ad singula descendere, sequendo de more ordinem quaestionum S. Thomae.

QUAEST. I.

DE OBIECTO FIDEI

In omni disciplina oportet a notioribus ad minus nota descendere, et quia habitus innotescunt per actus, actus vero per obiecta, prima quaestio circa fidei virtutem est de obiecto eius. Dicendum autem in primis *de obiecto formali* (art. 1), deinde vero *de materiali*, de quo multiplex occurrit consideratio. Erit enim considerandum obiectum materiale, primo quoad se (art. 1-2); secundo quoad suas essentiales conditiones quae sunt veritas et obscuritas (art. 3-5); tertio quoad suam evolutionem per revelationes successivas ab initio mundi usque ad apostolos (art. 6-9); quarto demum quoad auctoritatem a qua ex instituto Christi debet proponi, et penes quam ex consequenti residet proxima regula credendorum (art. 10). — Porro de ipso formali obiecto doctrina est ut sequitur.

THESIS IX.

16 Formale fidei obiectum est auctoritas Dei revelantis, id est auctoritas ex summa Dei sapientia et veracitate consurgens, eaque non absolute considerata, sed prout informans testificationem seu locutionem divinam. Haec ipsa autem locutio ad fidei motivum dicenda est pertinere, ut constitutivum quidem si sumatur active pro revelatrice Dei voluntate, ut conditio vero sine qua non, si accipiatur passive pro signo seu verbo notificante.

§ 1.

Auctoritatem Dei revelantis esse formale fidei obiectum, definitum invenitur in Concilio Vaticano, Const. *Dei Filius*, cap. 3 et can. 2: « Hanc vero fidem quae humanae salutis initium est, Ecclesia catholica profitetur virtutem esse superna-

ratione auctoritatis cui dignum est acquiescere, voluntas est semper libera applicandi vel non applicandi intellectum ad huiusmodi obsequium. Unde etiam efficitur, hanc solam fidem, et non aliam, meritoriam esse posse atque ex parte creditis honorificam attestanti. — Quarto differt, quia in hac fide gradus firmitatis est semper secundum mensuram auctoritatis quae in loquente noscitur existere, quidquid sit de perfectione evidentiae sub qua haec ipsa autoritas mihi innotescit. Adeoque, etsi evidentia quam habeo de divina infallibilitate et veracitate non sit super omnia, attamen quia semper scio auctoritatem Dei (si est) omnibus prevalere, credens propter auctoritatem Dei, semper credo assensu qui debet esse firmus super omnia. — Quinto demum differt, quia qui credit propter evidentiam in attestante, (etiam quando attestans est Deus), nunquam credit propter motivum increatum; evidentia enim cuiuscumque enuntiabilis nobis propositi semper aliquid creatum est. Nunc autem, qui credit propter auctoritatem Dei reduplicative in quantum huiusmodi, vere ponit actum theologicum, quia in assensu suo innititur alicui quod est a Deo indistinctum. Unde tandem apparet quam vere dicat S. Thomas, obiectum fidei christianaes esse ipsam primam Veritatem.

Aliae adhuc differentiae notari possent, quae in decursu huius disputationis satis declarabuntur. Interim vero, id certissime ex praemissis constat: videlicet, fidem proprio etiam sensu acceptam dici analogice analogia proportionalitatis, tum *de assensu qui ntitur evidentiae veri testimonii*, sicut cum historicus credit ea quae in consentientibus testimoniis coaevis narrata reperit, tum *de assensu qui ntitur attestantis auctoritati formaliter sub ratione auctoritatis*, sicut cum puer credit matri, et indoctus docto, vel cum in iis quae ad ordinarium vitae commercium pertinent, unusquisque credit audita a viro bono, unice quia, ut prae sumere licet, dignus est ille cui fidatur. — Insuper constat quod in hoc ultimo assentiendi modo tanquam in principe analogo, per prius verificatur fidei ratio. Ibi enim vel maxime aliquis assentitur *fidendo*, quasi in manus alterius committendo assensum suum. Ergo haec est fides propriissime dicta, quae omnino de-

betur Deo; fides de qua prae sens indago procedit, quaeque dividitur in humanam et divinam, secundum quod creditur propter humanam vel divinam auctoritatem (¹).

Sive autem de humana fide sermo sit, sive de divina, sive de supernaturali sive de naturali, semper eadem est obiectiva eius resolutio, ut constat ex dictis in Prolegomeno tractatus, cap. 3, § 1, n. 3. Et ideo, proportionaliter applicando ea quae de propria ratione fidei humanae naturaliter nota supponuntur, iam ex nunc facile erit perspicere, saltem in generali, quae sit genuina fidei theologicae analysis, quaeve eius resolutio in auctoritatem Dei revelantis. Apparebit namque, quod Dei loquentis auctoritas attingi debet ante fidei actum et in ipso fidei actu, aliter tamen atque aliter. Ante fidei actum, absolute *ut res*, quae etiam cum non sit per se immediate nota, innotescat necesse est per omnis generis argumenta seu media quibus alias intellectus humanus certiorari potest. In ipso autem fidei actu, non amplius *ut res*, sed pure *ut ratio assensus in rem revelatam*, hoc est, non *ut quod* affirmatur vel creditur, sed *ut propter quod* aliquid creditur, quodque seipso firmat adhaesionem credentis, eamque ultimo terminat quin detur locus ulteriori resolutioni.

Et re quidem vera, omnis fides est essentialiter assensus intellectualis imperatus a voluntate. Porro quoties mediante voluntate assensus imperatur, oportet ut antecedenter ad assensum ipsum, sciatur non solum id de quo assensus quaeritur, verum etiam an existat et cuiusmodi sit motivum assentiendi. Quomodo enim voluntas faceret intellectum assentiri propter rationem aliquam, cuius existentia et natura non fuisset ei per prius monstrata ab ipsomet intellectu? Tunc igitur ratio illa debet praevie cognosci; cognosci, inquam, antequam actu exerceat motivi munus, adeoque ut materiale obiectum ad quod terminatur cognitio, et hoc est cognosci absolute *ut res*, seu *ut quod*. Si ergo in omni

(¹) Nota quod haec divisio propria est fidei quae innititur auctoritati sub ratione auctoritatis, non autem fidei quae habet pro obiecto formaliter evidentiam in attestante. Non enim diversificatur evidentiae ratio ex hoc quod est de attestatis a Deo vel ab homine. Diversificatur autem auctoritas.

fide auctoritas loquentis qua constat motivum assensus, praevie innotescat necesse est, (an sit et qualis sit), idem profecto dicendum est de auctoritate Dei revelantis in ordine ad fidem divinam. Et quia haec auctoritas ac revelatio non est aliquid per se notum, idcirco eius notitia ultimo resolvitur in omnia motiva vel signa quibus in cognitionem existentiae et attributorum Dei, necnon et facti locutionis eius, humana mens naturaliter duci potest. — Verumtamen adhuc consistit in pure et simpliciter in necessariis ad fidei actum praerequisitis. Nunc vero, semel ac introducta fuit in intellectu cognitio auctoritatis et locutionis Dei ut praevia conditio, iam potens est voluntas imperare assensum circa ea quae attestata sunt a prima Veritate, idque propter ipsam eius auctoritatem quae amplius non attingitur *ut quod*, sed mere *ut quo*, seu ut *proper quod*: « Sicut visus, inquit Gotti (¹), « attingit colorem quia lucidum, quatenus eodem actu attingit « colorem ut rem visam, et lucem ut rationem videndi ». Nec oportet profecto ut propria certitudo actus fidei proportionetur certitudini actus praecedentis, quia ut mox insinuatum est, rationes quibus suadetur Dei auctoritas et locutio, non sunt nisi introducentes in intellectu id quod erit deinde formale obiectum in actu exercito. Ipsum autem formale obiectum, quomodo cumque inductum, et ex quocumque argumento, si modo vere exerceat munus suum, semper aequali modo exserit vim sibi propriam respectu obiecti materialis, faciendo illud summa certitudine credendum. Cuius rei aliquale exemplum accipere potes ex vapore aquae in locomotiva, qui habet vim semper aequalem, quaecumque sit causa vel medium per quod ei aperta est via.

Et hinc statim apparet quomodo fides divina ultimo resolvatur in Dei auctoritatem, sicut fides humana in humanam. Si enim quaero a fideli, cur Trinitatem credis? respondere debet, quia qui Trinitatem revelavit Deus dignus est fide, et quidem super omnia. Et responsio est adaequata, nec possibile est ulterioris inquirere *in eadem linea*. Nam si in linea directa eodemque ordine causarum ulterioris inquireres, deberes quererere: Cur

(¹) Gotti, de Fide, Quaest. I, Dub. 4, § 2.

*La voluntad no es ciega, y hace que el entendimiento crea por la verdad que este le ha mostrado.
El ultimo rayon de la fe es: Creer por la voluntad.*

credis id quod dictum est a fide digno? Quae interrogatio est stulta et impertinens. — Et simile est in fide humana. Nam si a quopiam quaeras, cur credis hoc? et respondeat ille, quia Caius mihi dixit, adhuc quidem urgere potes: Cur credis id quod Caius tibi dixit? Cum autem alter responderit, quia Caius dignus est fide, non est possibile ulterius progredi in eadem linea, quia pervenitur ad rationem sufficientem. Si enim quaeras: Cur habes Caium ut dignum fide? iam devias a directo ordine rationum assensus sive actus credendi, et deflectis ad causas illius cognitionis quae solum praesuppositive se habet ad fidem. — A pari ergo, si ad responsonem, credo Trinitatem quia Deus dignus fide super omnia eam revelavit, urgeres dicens: Undenam scis Deum esse dignum fide, vel revelasse Trinitatem? iam non inquiris de proprio motivo sub quo et propter quod assentior, sed solum quaeris undenam praesuposuerim existentiam illius auctoritatis quam ut rationem assentiendi nunc assumo, ac per hoc, petis motiva, non iam ipsius fidei secundum se, sed cognitionis quae praecedit, et se habet tantum ut praerequisita conditio.

Ergo si sermo sit de obiectiva resolutione actus fidei in suis intrinsecis considerati, nihil aliud est quaerendum ultra auctoritatem loquentis cui ultimo fides ipsa innititur. Sed si quaestio fiat de eo quod debet praecedere fidem, ad hoc ut ipsa prudenter et rationabiliter a voluntate imperetur, sic assignandae remanent rationes ex quibus intellectus per prius efficitur certior tum de summa Dei auctoritate tum de facto revelationis eius, et ex consequenti exponenda venit evidentia illa credibilitatis quam divina fides non solum non excludit, sed etiam exposcit atque appellat.

§ 3.

15 Quid sit credibilitas et evidentia credibilitatis.

Credibilitas in praesenti dicit extrinsecam illam obiecti cuiuspiam seu doctrinae conditionem, ex qua habet ut possit terminare prudentem actum credendi ob attestantis auctoritatem. Et si haec ipsa conditio evidenter menti appareat, tunc habetur